

ตรรกะการเมืองแบบผสมผสาน: การเปลี่ยนผ่านของระบบอุปถัมภ์ในสังคมแพลตฟอร์ม*

HYBRID POLITICAL LOGIC: THE TRANSFORMATION OF PATRONAGE IN PLATFORM SOCIETY

เขมิกา บรรลิตกุล

Khemika Bunlikitkul

วิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ชลบุรี ประเทศไทย

Chonburi Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chonburi, Thailand

Corresponding author E-mail: Khemika.var@mcu.th

Tel: 092-594-5193

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์การเปลี่ยนผ่านของอำนาจอุปถัมภ์ทางการเมืองไทย ภายใต้สังคมแพลตฟอร์ม 2) อธิบายบทบาทของอินฟลูเอนเซอร์ทางการเมืองในฐานะตัวกลางดิจิทัลในการปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองแบบอุปถัมภ์กับการเมืองบนแพลตฟอร์ม และ 3) สังเคราะห์ตรรกะการเมืองแบบผสมผสานเพื่ออธิบายการเปลี่ยนผ่านของระบบอุปถัมภ์ในสังคมแพลตฟอร์ม บทความนี้ใช้การทบทวนวรรณกรรมแบบกำหนดขอบเขต (Scoping Review) ร่วมกับการสังเคราะห์เชิงแนวคิด (Conceptual Synthesis) จากวรรณกรรมด้านการเมืองอุปถัมภ์ การเมืองบนแพลตฟอร์มดิจิทัล และตรรกะเชิงสถาบัน ทั้งในบริบทไทยและต่างประเทศ ผลการศึกษาพบว่า การเมืองบนแพลตฟอร์มดิจิทัลได้แทนที่ระบบอุปถัมภ์แบบดั้งเดิม แต่ทำให้ตรรกะอุปถัมภ์และตรรกะแพลตฟอร์มทำงานร่วมกัน สะท้อนผ่าน 4 มิติสำคัญ ได้แก่ ฐานความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนจากความใกล้ชิดเชิงพื้นที่สู่แพลตฟอร์ม กลไกการระดมการสนับสนุนที่เปลี่ยนจากเครือข่ายชุมชนสู่การมีส่วนร่วมเชิงดิจิทัล ฐานอำนาจที่เปลี่ยนจากสถานะทางสังคมสู่ทุนเชิงสัญลักษณ์ดิจิทัล และเครือข่ายอิทธิพลที่ขยายข้ามพื้นที่ในทางปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงนี้ปรากฏให้เห็นจากกลุ่มการเมืองแบบบ้านใหญ่ที่ผสมเครื่องมือดิจิทัลเข้ากับฐานอำนาจเดิม และผู้สร้างเนื้อหาที่ทำหน้าที่คล้าย “หัวคะแนนดิจิทัล” เชื่อมโยงผู้สนับสนุนข้ามพื้นที่ นอกจากนี้ อินฟลูเอนเซอร์ทางการเมืองยังเป็นตัวกลางอำนาจดิจิทัลและผู้ระดมการสนับสนุนผ่านการมองเห็นและการมีส่วนร่วมบนแพลตฟอร์ม บทความนี้จึงเสนอ “ตรรกะการเมืองแบบผสมผสาน” (Hybrid Political Logic) เพื่ออธิบายการทำงานร่วมกันระหว่างสองตรรกะผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “การเมืองอุปถัมภ์เชิงดิจิทัล” ซึ่งกำลังกลายเป็นกลไกสำคัญของการจัดระเบียบอำนาจทางการเมืองไทยร่วมสมัย ใช้วิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมืองไทย ออกแบบยุทธศาสตร์การสื่อสาร และเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาระดับต่อไป

คำสำคัญ: ตรรกะการเมืองแบบผสมผสาน, การเมืองอุปถัมภ์เชิงดิจิทัล, ทุนเชิงสัญลักษณ์ดิจิทัล, การเมืองบนแพลตฟอร์มดิจิทัล, อินฟลูเอนเซอร์ทางการเมือง

Abstract

This article aims to 1) Analyze the transformation of political patronage power in Thailand under platform society, 2) Explain the role of political influencers as digital intermediaries in

*Received May 23, 2026; Revised June 16, 2026; Accepted June 28, 2026

restructuring the relationship between patronage politics and platform politics, and 3) Synthesize a Hybrid Political Logic to explain the transformation of patronage systems in platform society. The study employs a Scoping Review combined with Conceptual Synthesis, drawing on literature on patronage politics, digital platform politics, and institutional logics in both Thai and international contexts. The findings show that digital platform politics has not replaced traditional patronage politics, but has enabled patronage logic and platform logic to operate together. This is reflected in four key dimensions: relational bases shifting from territorial proximity to platform-based connections; mobilization mechanisms shifting from community networks to digital engagement; power bases shifting from social status to digital symbolic capital; and influence networks expanding across spatial boundaries. In practice, these changes are evident in established political clans (“baan yai”) that integrate digital tools with their existing bases of power, and in content creators who function as “digital canvassers” connecting supporters across regions. In addition, political influencers serve as digital power intermediaries and mobilizers through visibility and engagement on platforms. The article therefore proposes “Hybrid Political Logic” to explain how these two logics work together through a process termed “Digital Patronage Politics,” which is becoming an important mechanism for organizing political power in contemporary Thailand. This framework can be used to analyze contemporary Thai political phenomena, inform communication strategy design, and guide future empirical research.

Keywords: Hybrid Political Logic, Digital Patronage Politics, Digital Symbolic Capital, Platform Politics, Political Influencers

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางการเมืองของไทยอย่างมีนัยสำคัญ แพลตฟอร์มดิจิทัลอย่าง Facebook, X, YouTube และ TikTok ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียง “ช่องทางการสื่อสาร” ระหว่างนักการเมืองกับประชาชนอีกต่อไป หากแต่ได้กลายเป็น “สนามอำนาจ” (arena of power) ที่มีบทบาทในการกำหนดการมองเห็นทางการเมือง (political visibility) การสร้างการมีส่วนร่วม (engagement) และการจัดระเบียบความสนใจของสาธารณะผ่านกลไกอัลกอริทึมของแพลตฟอร์ม (algorithmic mediation) ในบริบทนี้ อำนาจทางการเมืองไม่ได้ขึ้นอยู่กับเครือข่ายเชิงพื้นที่เพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่ยังเชื่อมโยงกับความสามารถในการสร้างการรับรู้ การเข้าถึงผู้ติดตาม และการครอบครองพื้นที่การมองเห็นบนแพลตฟอร์มดิจิทัลด้วย (van Dijck, et al., 2018); (Castells, M., 2012) ปรากฏการณ์ดังกล่าวเห็นได้อย่างชัดเจนในการเลือกตั้งทั่วไปของไทย พ.ศ. 2566 ซึ่งพรรคการเมืองจำนวนมาก โดยเฉพาะพรรคก้าวไกลและพรรคการเมืองรุ่นใหม่ ใช้ TikTok, Facebook Live และ YouTube เป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ในเขตเมืองและกึ่งเมือง ขณะเดียวกัน นักการเมืองท้องถิ่นและเครือข่ายอำนาจแบบดั้งเดิมก็เริ่มปรับตัวเข้าสู่พื้นที่ดิจิทัลอย่างจริงจัง ผ่านการใช้เพจ Facebook เครือข่ายผู้มีอิทธิพลออนไลน์ระดับจังหวัด การไลฟ์สดในพื้นที่ รวมถึงการสร้างฐานผู้ติดตามบน TikTok และ YouTube เพื่อรักษาอิทธิพลทางการเมืองและความสามารถในการแข่งขันในสนามการเมืองที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Sinpeng, A., 2024); (iLaw, 2023) สิ่งที่เกิดขึ้นจึงมีใช้ “การแทนที่” ระหว่างการเมืองแบบดั้งเดิมกับการเมืองดิจิทัล หากแต่เป็นการผสมผสานและจัดวางความสัมพันธ์ทางอำนาจรูปแบบใหม่ภายใต้สังคมแพลตฟอร์ม (platform society)

แม้การเมืองบนแพลตฟอร์มดิจิทัลจะขยายตัวอย่างรวดเร็ว แต่โครงสร้างอำนาจดั้งเดิมของการเมืองไทยกลับมิได้เสื่อมสลายไปพร้อมกับเทคโนโลยี ระบบอุปถัมภ์ (patron-client system) การเมืองแบบ “บ้านใหญ่” รวมถึงเครือข่ายหัวคะแนนยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการระดมคะแนนเสียงและการควบคุมฐานทางการเมือง โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น (McCargo, D. & Pathmanand, U., 2005); (Nishizaki, Y., 2011); (บัณฑิต จันทรโรจนกิจ, 2563) อย่างไรก็ตาม สิ่งเปลี่ยนแปลงไป คือ รูปแบบการทำงานของเครือข่ายเหล่านี้ ซึ่งเริ่มเคลื่อนตัวเข้าสู่พื้นที่ดิจิทัลผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์และสื่อสังคมมากขึ้น ทั้งการใช้เพจการเมือง การสร้างเครือข่ายผู้ติดตาม และการใช้ผู้มีอิทธิพลออนไลน์เป็นกลไกเชื่อมโยงกับประชาชน ผลลัพธ์จึงไม่ใช่การล่มสลายของระบบอุปถัมภ์ หากแต่เป็น “การเปลี่ยนผ่าน” (transformation) ของระบบอุปถัมภ์ให้สอดคล้องกับตรรกะของแพลตฟอร์มดิจิทัล

วรรณกรรมไทยเกี่ยวกับการเมืองแบบอุปถัมภ์ได้อธิบายลักษณะเฉพาะของโครงสร้างอำนาจไทยไว้อย่างต่อเนื่องในงานคลาสสิกแนวคิดของ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ เรื่อง “สองนคราประชาธิปไตย” ซึ่งให้เห็นความแตกต่างเชิงโครงสร้างระหว่างฐานการเมืองในชนบทและเขตเมือง (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2546) ขณะที่แนวคิดของ ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทุน เครือข่ายอุปถัมภ์ และการเมืองท้องถิ่น (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2549) ส่วนแนวคิดของ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ได้อธิบายการเมืองแบบบ้านใหญ่ในฐานะกลไกการสะสมอำนาจข้ามรุ่น (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2547) งานเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการทำความเข้าใจตรรกะอุปถัมภ์ของการเมืองไทย แต่ส่วนใหญ่ยังพัฒนาขึ้นภายใต้บริบทก่อนการขยายตัวของสังคมแพลตฟอร์มดิจิทัล ในอีกด้านหนึ่ง งานศึกษาการเมืองดิจิทัลในไทยและต่างประเทศได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง การเคลื่อนไหวของพลเมือง และการสื่อสารทางการเมืองรูปแบบใหม่ (Loader, B. D. & Mercea, D., 2011); (Vaccari, C. & Valeriani, A., 2021); (Sinpeng, A., 2021) ขณะที่งานเกี่ยวกับ political influencers และ digital campaigning ส่วนใหญ่กลับมุ่งเน้นไปที่มิติของการตลาด การสื่อสาร หรือพฤติกรรมผู้บริโภคสื่อ มากกว่าการวิเคราะห์ในระดับ “โครงสร้างอำนาจ” และ “ตัวกลางทางการเมือง” (political brokerage) ในความหมายทางรัฐศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ งานวิชาการจำนวนมากจึงยังไม่สามารถอธิบายได้อย่างเพียงพอว่า เหตุใดเครือข่ายอุปถัมภ์แบบดั้งเดิมจึงยังคงดำรงอยู่ได้ภายใต้การขยายตัวของการเมืองบนแพลตฟอร์มดิจิทัล และเพราะเหตุใดผู้มีอิทธิพลออนไลน์จึงเริ่มมีบทบาทคล้าย “หัวคะแนนดิจิทัล” ในหลายพื้นที่ทางการเมือง

ช่องว่างทางวิชาการที่สำคัญจึงมิได้อยู่ที่การขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการเมืองบนแพลตฟอร์มดิจิทัล หากแต่อยู่ที่การขาดกรอบอธิบายที่สามารถเชื่อมโยง “ตรรกะอุปถัมภ์” (patronage logic) กับ “ตรรกะแพลตฟอร์ม” (platform logic) เข้าด้วยกันได้อย่างเป็นระบบ แนวคิดตรรกะเชิงสถาบัน (institutional logics) เสนอว่าสังคมประกอบด้วย ชุดของตรรกะที่สามารถดำรงอยู่ร่วมกัน แข่งขัน หรือผสมผสานกันได้ภายในบริบทเดียวกัน (Friedland, R. & Alford, R. R., 1991); (Thornton, P. H. et al., 2012) แต่งานศึกษาที่ใช้กรอบนี้ส่วนใหญ่ยังจำกัดอยู่ในบริบทขององค์กรหรือภาคธุรกิจ และยังไม่ถูกนำมาอธิบายบทบาทของผู้มีอิทธิพลทางการเมืองในบริบทการเมืองไทย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ตรรกะอุปถัมภ์และตรรกะแพลตฟอร์มกำลังหลอมซ้อนและทำงานร่วมกันอยู่ ในบริบทการเมืองไทย ตรรกะอุปถัมภ์ที่ตั้งอยู่บนความสัมพันธ์เชิงบุคคลและการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กำลังทำงานร่วมกับตรรกะของแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ได้กล่าวถึงข้างต้น จนก่อรูปความสัมพันธ์ทางการเมืองรูปแบบใหม่ที่ไม่ว่าจะอธิบายได้ด้วยกรอบอุปถัมภ์แบบเดิมเพียงอย่างเดียว ภายใต้บริบทดังกล่าว ผู้มีอิทธิพลออนไลน์จึงมิได้ทำหน้าที่เพียงผู้เผยแพร่ข้อมูลอีกต่อไป แต่กำลังกลายเป็น “ตัวกลางอำนาจทางการเมือง” (digital political brokers) ที่เชื่อมโยงนักการเมือง เครือข่ายอุปถัมภ์ และประชาชนบนแพลตฟอร์มดิจิทัล ความเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนว่าการเมืองบนแพลตฟอร์มดิจิทัลมิได้ทำให้ระบบอุปถัมภ์ของการเมืองไทยสิ้นสุดลง หากแต่กำลังปรับเปลี่ยนและจัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่ภายใต้สังคมแพลตฟอร์ม จากช่องว่างดังกล่าว บทความนี้จึงตั้งคำถามว่า ตรรกะอุปถัมภ์และตรรกะแพลตฟอร์มบรรจบกันผ่านกลไกใดในการเปลี่ยนผ่านของระบบอุปถัมภ์ทางการเมือง และอินฟลูเอนเซอร์ทางการเมืองในฐานะ

ตัวกลางอำนาจดิจิทัลมีบทบาทอย่างไรในการก่อรูปความสัมพันธ์ทางการเมืองรูปแบบใหม่นี้ คำถามดังกล่าวนำไปสู่การสังเคราะห์กรอบอธิบายเชิงแนวคิดที่เชื่อมโยงวรรณกรรมด้านการเมืองอุปถัมภ์ การเมืองบนแพลตฟอร์มดิจิทัล และตรรกะเชิงสถาบันเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ดังนั้น บทความนี้จึงเสนอ “ตรรกะการเมืองแบบผสมผสาน” (Hybrid Political Logic) เพื่ออธิบายการเปลี่ยนผ่านของระบบอุปถัมภ์ในสังคมแพลตฟอร์ม โดยเสนอว่าการเมืองไทยร่วมสมัยมิได้ถูกขับเคลื่อนด้วยตรรกะอุปถัมภ์หรือตรรกะแพลตฟอร์มเพียงลำพัง หากแต่เกิดจากการทำงานร่วมกันของทั้งสองตรรกะผ่านกระบวนการที่ผู้เขียนเรียกว่า “การเมืองอุปถัมภ์เชิงดิจิทัล” (Digital Patronage Politics) ซึ่งกำลังกลายเป็นกลไกสำคัญของการจัดระเบียบอำนาจทางการเมืองไทยในยุคสังคมแพลตฟอร์มร่วมสมัย

การเปลี่ยนผ่านของอำนาจอุปถัมภ์จากพื้นที่ดั้งเดิมสู่เวทีดิจิทัล

1. ฐานความสัมพันธ์ทางการเมือง จากความใกล้ชิดเชิงพื้นที่สู่ความสัมพันธ์บนแพลตฟอร์ม ในระบบอุปถัมภ์แบบดั้งเดิม ความสัมพันธ์ทางการเมืองตั้งอยู่บนเครือญาติ ความใกล้ชิดเชิงพื้นที่ และการพบปะในชีวิตประจำวัน โดยห้วคะแนนทำหน้าที่เป็นตัวกลางอำนาจที่เชื่อมโยงนักการเมืองกับประชาชนผ่านเครือข่ายชุมชน งานบุญ งานศพ และกิจกรรมทางสังคมในพื้นที่ ความไว้วางใจทางการเมืองจึงเกิดจากการ “รู้จักกันจริง” และการฝังตัวอยู่ในชุมชนเดียวกัน (Scott, J. C., 1972); (Hicken, A., 2011) อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของสังคมแพลตฟอร์มได้ทำให้ฐานความสัมพันธ์ทางการเมืองเริ่มปรับเปลี่ยนจาก territorial embeddedness ไปสู่ platform embeddedness โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่และประชาชนในเขตเมืองที่ใช้เวลาบนสื่อดิจิทัลมากกว่าพื้นที่ชุมชนแบบเดิม นักการเมืองและเครือข่ายอำนาจจึงเริ่มสร้าง “ชุมชนผู้ติดตาม” ผ่าน Facebook, TikTok และ Live streaming ซึ่งทำให้ความใกล้ชิดทางการเมืองไม่ได้ตั้งอยู่บนการพบปะทางกายภาพเพียงอย่างเดียว เกิดจาก “การมองเห็นอย่างต่อเนื่อง” และการมีปฏิสัมพันธ์ผ่านระบบ engagement ของแพลตฟอร์ม ปรากฏการณ์นี้เห็นได้ชัดในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2566 ที่พรรคการเมืองจำนวนมากใช้ TikTok และสื่อสังคมออนไลน์ในการเข้าถึง first-time voters (ฐานเศรษฐกิจ, 2566); (Spring News, 2023) อย่างไรก็ตาม เครือข่ายอุปถัมภ์ดั้งเดิมมิได้ล่มสลาย หากแต่ปรับตัวเข้าสู่พื้นที่ดิจิทัลผ่านการใช้เพจการเมือง ผู้มีอิทธิพลออนไลน์ และ Facebook Live เพื่อรักษาฐานอิทธิพลเดิมและขยายการเข้าถึงประชาชนในรูปแบบใหม่ (Thai PBS, 2026); (The 101 World, 2025)

2. กลไกการระดมการสนับสนุน จากเครือข่ายชุมชนสู่การมีส่วนร่วมเชิงดิจิทัล ในระบบอุปถัมภ์แบบดั้งเดิม การระดมการสนับสนุนทางการเมืองตั้งอยู่บนการพบปะโดยตรงผ่านเครือข่ายห้วคะแนน งานชุมชน และความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ โดยห้วคะแนนทำหน้าที่นัดหมาย ดูแลฐานเสียง และสร้างความผูกพันทางการเมืองผ่านการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน (Stokes, S. C. et al., 2012) อย่างไรก็ตาม ภายใต้อิทธิพลของสังคมแพลตฟอร์ม กลไกการระดมการสนับสนุนเริ่มปรับเปลี่ยนไปสู่การมีส่วนร่วมเชิงดิจิทัล (digital engagement) ผ่าน Facebook Live, TikTok, YouTube และเพจการเมือง ซึ่งสามารถเข้าถึงผู้ติดตามจำนวนมากได้พร้อมกันในต้นทุนที่ต่ำกว่าการณรงค์แบบเผชิญหน้า โดยเฉพาะในเขตเมืองที่โครงสร้างห้วคะแนนแบบดั้งเดิมทำงานได้ยากขึ้น การเลือกตั้ง พ.ศ. 2566 สะท้อนให้เห็นว่าพรรคการเมืองทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นพรรคใหม่หรือพรรคที่มีฐานเสียงดั้งเดิม ต่างใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญในการระดมการสนับสนุน (iLaw, 2023); (Sinpeng, A., 2024) ขณะเดียวกัน ความทรงพลังของกลไกใหม่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการกระจายข้อมูล แต่เกิดจากการสร้าง “affective engagement” หรือการมีส่วนร่วมที่ตั้งอยู่บนอารมณ์ ความรู้สึกร่วม และการตอบสนองแบบทันทีบนแพลตฟอร์มซึ่งช่วยให้การระดมการสนับสนุนสามารถขยายตัวอย่างรวดเร็วผ่านระบบ engagement และอัลกอริทึมของแพลตฟอร์ม อย่างไรก็ตาม กลไกดิจิทัลมิได้เข้ามาแทนที่เครือข่ายอุปถัมภ์เดิมโดยสมบูรณ์ หากแต่ทำงานควบคู่และเกื้อหนุนกัน เช่น การใช้ Live streaming ควบคู่กับการลงพื้นที่จริง หรือการที่ห้วคะแนนในชุมชนใช้เนื้อหาบนแพลตฟอร์มเป็นเครื่องมือสร้างการสนับสนุนในระดับพื้นที่ (Papacharissi, Z., 2015) เป็นต้น ในขณะเดียวกัน การปรับตัวสู่พื้นที่ดิจิทัลมิได้

เกิดขึ้นเฉพาะกับพรรคการเมืองรุ่นใหม่เท่านั้น หากยังปรากฏอย่างชัดเจนในกลุ่มการเมืองแบบ “บ้านใหญ่” ซึ่งเริ่มนำแพลตฟอร์มดิจิทัลมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การรักษาและขยายฐานอิทธิพลทางการเมือง ตัวอย่างเช่น กลุ่มการเมืองตระกูลคุณปลื้มในจังหวัดชลบุรี ซึ่งมีฐานอำนาจทางการเมืองในระดับท้องถิ่นมาอย่างยาวนาน ได้ใช้ Facebook Page การถ่ายทอดสดกิจกรรมสาธารณะ และเครือข่ายสื่อออนไลน์ท้องถิ่นในการสื่อสารกับประชาชน ควบคู่ไปกับการลงพื้นที่และเครือข่ายหัวคะแนนแบบดั้งเดิม ขณะที่เครือข่ายการเมืองท้องถิ่นในหลายจังหวัดเริ่มใช้ TikTok, Facebook Live และกลุ่มสื่อสารออนไลน์ระดับชุมชนเป็นช่องทางเผยแพร่ผลงาน สร้างการรับรู้ และรักษาความสัมพันธ์กับฐานเสียงเดิมอย่างต่อเนื่อง ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนว่า แพลตฟอร์มดิจิทัลมิได้เข้ามาแทนที่เครือข่ายบ้านใหญ่ หากแต่กลายเป็นกลไกเสริมที่ช่วยขยายอิทธิพลของเครือข่ายอุปถัมภ์จากพื้นที่ทางกายภาพไปสู่พื้นที่ดิจิทัล โดยที่ความสัมพันธ์เชิงบุคคลและความใกล้ชิดกับประชาชนยังคงมีบทบาทสำคัญในการรักษาฐานอำนาจทางการเมือง (มติชน, 2566); (Nation TV, 2566); (Sinpeng, A., 2025)

3. ฐานอำนาจและความชอบธรรม จากสถานะทางสังคมสู่ทุนเชิงสัญลักษณ์ดิจิทัล ในระบบอุปถัมภ์แบบดั้งเดิม ฐานอำนาจและความชอบธรรมของหัวคะแนนตั้งอยู่บนสถานะทางสังคม ความใกล้ชิดกับเครือข่ายอำนาจ การถือครองทรัพยากรเชิงวัตถุ และความสามารถในการให้ความคุ้มครองแก่คนในชุมชน โดยความชอบธรรมทางการเมืองเกิดจากการยอมรับและความไว้วางใจที่สั่งสมผ่านความสัมพันธ์ระยะยาวในพื้นที่ (Scott, J. C., 1972) อย่างไรก็ตาม ภายใต้สังคมแพลตฟอร์ม อำนาจทางการเมืองเริ่มถูกปรับเปลี่ยนไปสู่รูปแบบของ “ทุนเชิงสัญลักษณ์ดิจิทัล” (digital symbolic capital) ตั้งอยู่บนการมองเห็น จำนวนผู้ติดตาม ค่า engagement และการยอมรับบนแพลตฟอร์ม มากกว่าการครอบครองทรัพยากรทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว (Couldry, N. & Hepp, A., 2016) สอดคล้องกับแนวคิดของ Thompson, J. B. กล่าวว่า อำนาจสามารถดำรงอยู่ได้ผ่านการผลิตซ้ำของความชอบธรรมเชิงสัญลักษณ์ในสังคม (Thompson, J. B., 1983) ขณะที่แนวคิดของ Abidin, C. กล่าวว่า ผู้มีอิทธิพลออนไลน์สามารถสะสมทุนผ่านการสร้างความสัมพันธ์แบบ parasocial relationship ซึ่งทำให้ผู้ติดตามรู้สึกใกล้ชิดและเชื่อมโยงกับตนเองในระดับส่วนบุคคล (Abidin, C., 2018) ในบริบทไทย ผู้มีอิทธิพลทางการเมืองจำนวนมากไม่ได้มีตำแหน่งทางการเมืองหรือฐานทุนทางเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม แต่กลับสามารถกำหนดการรับรู้และสร้างอิทธิพลทางการเมืองผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะกลุ่มนักวิชาการ คอมเมนเตเตอร์ ผู้ดำเนินรายการ และ content creators ที่ค่อย ๆ ขยายบทบาทเข้าสู่พื้นที่การเมืองในช่วงหลัง พ.ศ. 2563 ลักษณะสำคัญของทุนเชิงสัญลักษณ์ดิจิทัล คือสามารถสะสมได้รวดเร็วและขยายอิทธิพลข้ามพื้นที่ได้ภายในระยะเวลาอันสั้น ทำให้ผู้กระทำการใหม่สามารถเข้าสู่สนามการเมืองได้ง่ายขึ้น ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้นักการเมืองดั้งเดิมที่ปรับตัวได้เร็วสามารถผสานทุนดิจิทัลเข้ากับฐานอำนาจเดิมของตน ส่งผลให้อำนาจทางการเมืองไม่ได้ลดลง แต่ถูกปรับโครงสร้างใหม่ภายใต้ตรรกะของแพลตฟอร์มดิจิทัล (Driessens, O., 2013)

4. ลักษณะของเครือข่ายอิทธิพล จากเครือข่ายเชิงพื้นที่สู่เครือข่ายข้ามพื้นที่บนแพลตฟอร์ม ในระบบอุปถัมภ์แบบดั้งเดิม เครือข่ายอิทธิพลทางการเมืองของหัวคะแนนและบ้านใหญ่มักผูกติดอยู่กับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์อย่างชัดเจน โดยอำนาจทางการเมืองตั้งอยู่บนการควบคุมฐานเสียงในจังหวัด เขตเลือกตั้ง หรือชุมชนเฉพาะ (Nishizaki, Y., 2011) อย่างไรก็ตาม ภายใต้สังคมแพลตฟอร์ม ลักษณะของเครือข่ายอิทธิพลเริ่มปรับเปลี่ยนจากโครงสร้างเชิงพื้นที่ไปสู่เครือข่ายข้ามพื้นที่ที่เชื่อมโยงผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลมากขึ้น เนื่องจากประเด็นทางการเมืองร่วมสมัย เช่น การแก้ไขรัฐธรรมนูญ การปฏิรูปกองทัพ หรือวิกฤตเศรษฐกิจหลังโควิด กลายเป็นประเด็นระดับชาติที่สามารถกระจายและสร้างกระแสได้พร้อมกันทั่วประเทศผ่านสื่อดิจิทัลซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Castells, M. กล่าวว่า เครือข่ายในยุคดิจิทัลไม่จำเป็นต้องยึดโยงกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์อีกต่อไป (Castells, M., 2010) ขณะที่แนวคิดของ Chadwick, A. เสนอแนวคิด hybrid media system อธิบายการทำงานร่วมกันระหว่างสื่อดั้งเดิม สื่อท้องถิ่น และแพลตฟอร์มดิจิทัลในสนามการเมืองเดียวกัน (Chadwick, A., 2017) ปรากฏการณ์นี้เห็นได้ชัดในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2566 ที่พรรคก้าวไกล

สามารถสร้างกระแสสนับสนุนในจังหวัดที่ไม่มีฐานเสียงดั้งเดิมผ่านเครือข่ายบนแพลตฟอร์มระดับชาติ (Sinpeng, A., 2024) แม้เครือข่ายทางการเมืองข้ามพื้นที่จะขยายตัวมากขึ้น แต่ไม่ได้หมายความว่าเครือข่ายอุปถัมภ์เดิมจะหมดความสำคัญ ตรงกันข้าม กลุ่มการเมืองแบบบ้านใหญ่ในหลายจังหวัดได้ปรับตัวโดยผสมเครื่องมือดิจิทัลเข้ากับฐานอำนาจเดิมของตน ไม่ว่าจะเป็นการใช้ Facebook Live การจ้างทีมสื่อออนไลน์ หรือการเชื่อมโยงกับผู้มีอิทธิพลบนแพลตฟอร์มเพื่อขยายการเข้าถึงประชาชน (ศุทธิกันต์ มีจั่น, 2568) ตัวอย่างที่น่าสนใจ คือ การปรับตัวของกลุ่มการเมืองแบบบ้านใหญ่ในหลายจังหวัดภายหลังการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 และ พ.ศ. 2566 ซึ่งเริ่มใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างและขยายฐานอิทธิพลทางการเมืองเดิม มากกว่าการใช้เพื่อสร้างการเคลื่อนไหวทางการเมืองรูปแบบใหม่ โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางสังคมและเครือข่ายอุปถัมภ์ที่มีอยู่เดิมเป็นฐานในการสร้างการมีส่วนร่วมบนแพลตฟอร์ม ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของการเมืองแบบบ้านใหญ่ที่ยังคงยึดโยงกับทุนทางสังคมและเครือข่ายท้องถิ่น (McCargo, D. & Pathmanand, U., 2005); (Nishizaki, Y., 2011) กล่าวอีกนัยหนึ่ง พรรคการเมืองรุ่นใหม่ มักใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อสร้างฐานสนับสนุนและเครือข่ายทางการเมืองรูปแบบใหม่ ขณะที่กลุ่มบ้านใหญ่ใช้แพลตฟอร์มเป็นกลไกในการขยาย ปรับตัว และธำรงรักษาเครือข่ายอุปถัมภ์ที่มีอยู่เดิมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางการเมืองดิจิทัล ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการเมืองบนแพลตฟอร์มมิได้ก่อให้เกิดรูปแบบอำนาจทางการเมืองเพียงแบบเดียว หากแต่เปิดพื้นที่ให้ตรรกะทางการเมืองที่แตกต่างกันเข้ามาใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลตามเงื่อนไขและฐานทรัพยากรที่ตนมีอยู่

บทบาทของผู้มีอิทธิพลทางการเมืองในฐานะตัวกลางอำนาจรูปแบบใหม่

1. ฐานของอำนาจ (Power Base) ภายใต้สังคมแพลตฟอร์ม ฐานอำนาจของอินฟลูเอนเซอร์ทางการเมืองไม่ได้ตั้งอยู่บนสถานะทางสังคม เครือข่ายตระกูลการเมือง หรือการถือครองทรัพยากรเชิงวัตถุแบบระบบอุปถัมภ์ดั้งเดิม หากแต่อยู่บน “การมองเห็น” (visibility) ความนิยม และความผูกพันเชิงอารมณ์กับผู้ติดตามบนแพลตฟอร์มดิจิทัล อำนาจลักษณะนี้ได้สอดคล้องกับแนวคิดของ Thompson, J. B. เรื่อง “ทุนเชิงสัญลักษณ์” กล่าวว่าอำนาจสามารถเกิดขึ้นได้ผ่านการยอมรับและความชอบธรรมที่สังคมผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง (Thompson, J. B., 1983) ในบริบทดิจิทัล ความชอบธรรมดังกล่าวถูกแปลงให้อยู่ในรูปของจำนวนผู้ติดตาม ค่า engagement ยอดแชร์ และการถูกมองเห็นผ่านอัลกอริทึมของแพลตฟอร์ม (Couldry, N. & Hepp, A., 2016) อินฟลูเอนเซอร์ทางการเมืองจึงสะสม “ทุนเชิงสัญลักษณ์ดิจิทัล” (digital symbolic capital) ผ่านการผลิตเนื้อหา การตอบโต้กับผู้ติดตาม และการสร้างความสัมพันธ์แบบ parasocial relationship ที่ทำให้ผู้ติดตามรู้สึกใกล้ชิดกับตนเอง (Abidin, C., 2018) ปรากฏการณ์นี้เห็นได้ชัดในช่วงการเลือกตั้ง พ.ศ. 2566 ที่ผู้สร้างเนื้อหาบน TikTok และ YouTube จำนวนมากสามารถสร้างอิทธิพลต่อการรับรู้ทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ แม้ไม่ได้มีตำแหน่งทางการเมืองโดยตรง ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนว่าอำนาจทางการเมืองในยุคแพลตฟอร์มกำลังเคลื่อนจาก “ความใกล้ชิดเชิงพื้นที่” ไปสู่ “ความใกล้ชิดผ่านการมองเห็นและการมีส่วนร่วมบนแพลตฟอร์ม” ซึ่งทำให้อินฟลูเอนเซอร์ทางการเมืองกลายเป็นตัวกลางอำนาจรูปแบบใหม่ภายใต้ตรรกะการเมืองแบบผสมผสานร่วมสมัย

2. วงจรการหมุนเวียนของทุน (Circulation of Digital Capital) ภายใต้สังคมแพลตฟอร์ม ทุนเชิงสัญลักษณ์ดิจิทัลไม่ได้ดำรงอยู่ในลักษณะคงที่ หากแต่สามารถสะสม แปร และหมุนเวียนระหว่างอินฟลูเอนเซอร์ทางการเมือง นักการเมือง และพรรคการเมืองได้อย่างต่อเนื่อง วงจรดังกล่าวเริ่มต้นจากการสะสมผู้ติดตามและการมองเห็นบนแพลตฟอร์มผ่านการผลิตเนื้อหาอย่างสม่ำเสมอ การสร้าง engagement และการรักษาความสัมพันธ์เชิงอารมณ์กับผู้ติดตาม (Marwick, A. E., 2015) เมื่ออินฟลูเอนเซอร์มีฐานผู้ติดตามจำนวนมาก ทุนเชิงสัญลักษณ์ดิจิทัลเหล่านี้จะถูกแปลงให้กลายเป็น “อิทธิพลทางการเมือง” ที่นักการเมืองและพรรคการเมืองต้องการเชื่อมโยงหรือ

ดึงเข้ามาเป็นพันธมิตร (Driessens, O., 2013) การถ่ายโอนทุนเกิดขึ้นผ่านการ endorse พรรคการเมือง การร่วม Live streaming การเชิญร่วมรายการ หรือการผลิตเนื้อหาพร้อมกัน ช่วยเพิ่มทั้งความชอบธรรม การมองเห็น และ engagement ให้แก่นักการเมืองบนแพลตฟอร์ม (Goodwin, A. et al., 2023) ปรากฏการณ์นี้เห็นได้ชัดในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2566 ที่อินฟลูเอนเซอร์จำนวนมากร่วม Live กับผู้สมัคร ส.ส. หรือแสดงจุดยืนสนับสนุนพรรคการเมือง ส่งผลให้ทั้งยอดผู้ติดตามของอินฟลูเอนเซอร์และการเข้าถึงของนักการเมืองเพิ่มขึ้นพร้อมกัน แตกต่างจากระบบ clientelism แบบดั้งเดิมที่ทรัพยากรลดลงเมื่อถูกแจกจ่าย ทุนเชิงสัญลักษณ์ดิจิทัลกลับมีลักษณะ “ขยายตัวผ่านการหมุนเวียน” กล่าวคือ ยิ่งถูกใช้งาน ยิ่งถูกแชร์ และยิ่งเกิด engagement มากเท่าใด อำนาจเชิงสัญลักษณ์ของทั้งอินฟลูเอนเซอร์และนักการเมืองก็ยิ่งเพิ่มขึ้นภายใต้ตรรกะของแพลตฟอร์มดิจิทัลร่วมสมัย

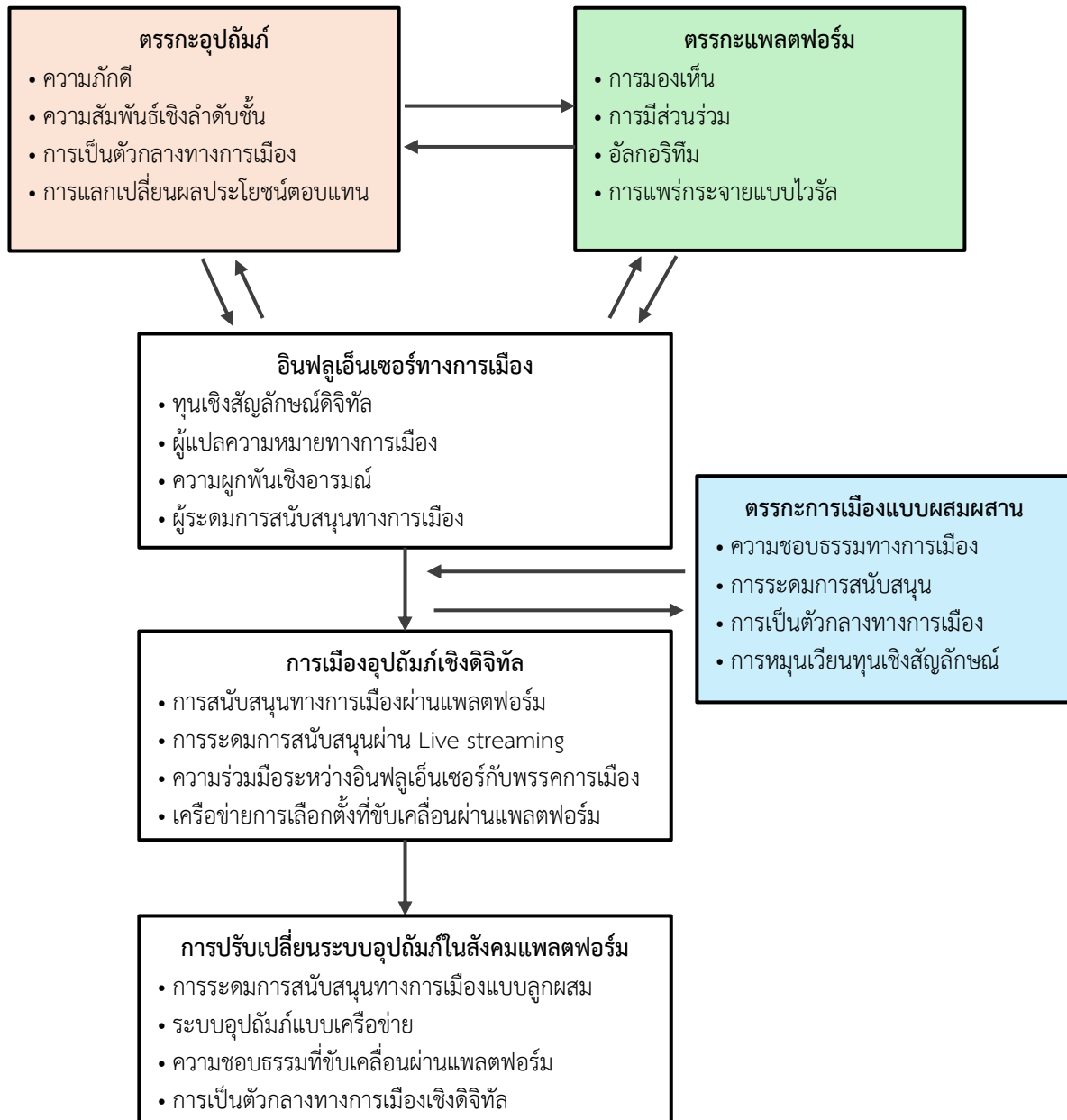
3. บทบาทเชิงสังคม (Political Meaning Broker) ภายใต้สังคมแพลตฟอร์ม อินฟลูเอนเซอร์ทางการเมืองไม่ได้ทำหน้าที่เพียง “ส่งต่อข้อมูลข่าวสาร” หากแต่ทำหน้าที่เป็น “ผู้แปลความหมายทางการเมือง” (political meaning brokers) ที่ช่วยกำหนดกรอบการรับรู้ ตีความเหตุการณ์ และสร้างความเข้าใจต่อประเด็นสาธารณะให้แก่ผู้ติดตาม บทบาทดังกล่าวมีความสำคัญอย่างมากในบริบทที่ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมีปริมาณมหาศาล ซับซ้อน และแข่งขันกันอย่างเข้มข้นบนแพลตฟอร์มดิจิทัล อินฟลูเอนเซอร์ทางการเมืองจึงกลายเป็นตัวกลางที่ช่วยคัดเลือกประเด็น สรุปความหมาย เชื่อมโยงประเด็นทางการเมืองให้สอดคล้องกับประสบการณ์ ความรู้สึก และชีวิตประจำวันของผู้ติดตามผ่านการเล่าเรื่อง (storytelling) อารมณ์ขัน การ framing และการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Goodwin, A. et al., 2023) ความสัมพันธ์เชิงอารมณ์ดังกล่าวทำให้ผู้ติดตามจำนวนมากรับสารในลักษณะ “ฟังคนใกล้ตัว” มากกว่าการเสพข้อมูลเชิงทางการเมืองหรือเชิงสถาบัน ปรากฏการณ์นี้เห็นได้ชัดในช่วงการเลือกตั้ง พ.ศ. 2566 ที่เพจการเมือง รายการ Live วิเคราะห์ข่าว และผู้สร้างเนื้อหาบน TikTok และ Facebook มีบทบาทสำคัญในการอธิบายประเด็น เช่น การแก้ไขรัฐธรรมนูญ การปฏิรูปกองทัพ และปัญหาเศรษฐกิจ ด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายและสามารถแชร์ต่อได้อย่างรวดเร็วในโลกออนไลน์ บทบาทดังกล่าวสะท้อนว่าอินฟลูเอนเซอร์ทางการเมืองกำลังกลายเป็น “ตัวกลางทางความหมาย” ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางการรับรู้และการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนภายใต้ตรรกะของแพลตฟอร์มดิจิทัลร่วมสมัย

4. กลไกการระดมการสนับสนุน (Digital Political Mobilization) ภายใต้สังคมแพลตฟอร์ม กลไกการระดมการสนับสนุนทางการเมืองได้เปลี่ยนจากการพึ่งพาเครือข่ายหวัคเนนและการพบปะเชิงพื้นที่เพียงอย่างเดียวไปสู่การระดมการมีส่วนร่วมผ่าน “digital engagement” และ “affective mobilization” บนแพลตฟอร์มดิจิทัล อินฟลูเอนเซอร์ทางการเมืองมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นอารมณ์ ความรู้สึกร่วม และการตอบสนองทางการเมืองผ่านเนื้อหาที่สั้น กระชับ และเข้าถึงง่าย เช่น คลิป TikTok การ Live streaming การใช้ hashtag campaigns และการสร้าง political branding ที่ทำให้ผู้ติดตามรู้สึกมีส่วนร่วมกับประเด็นทางการเมืองแบบทันที (Papacharissi, Z., 2015) กลไกนี้ช่วยขยายการเข้าถึงและการมองเห็นผ่านอัลกอริทึมของแพลตฟอร์ม ซึ่งทำให้การระดมการสนับสนุนสามารถเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและข้ามข้อจำกัดเชิงพื้นที่ ปรากฏการณ์นี้เห็นได้ชัดในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2566 ที่พรรคก้าวไกลใช้ TikTok คลิปสั้นและ Live ของผู้สมัครรายเขตในการเข้าถึง first-time voters และสร้างกระแสการมีส่วนร่วมทางการเมืองในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ขณะเดียวกัน พรรคการเมืองที่มีฐานเสียงดั้งเดิมก็เริ่มปรับตัวโดยใช้ Facebook Live เพจข่าวท้องถิ่น และอินฟลูเอนเซอร์ในพื้นที่ควบคู่กับเครือข่ายหวัคเนนแบบเดิม สะท้อนให้เห็นว่าการระดมการสนับสนุนทางการเมืองในยุคปัจจุบันมิได้เป็นการแทนที่กลไกเดิม หากแต่เป็นการผสมผสานระหว่างตรรกะอุปถัมภ์แบบดั้งเดิมกับตรรกะของแพลตฟอร์มดิจิทัล จนก่อรูปเป็นกลไกการระดมการสนับสนุนแบบลูกผสมในสังคมการเมืองร่วมสมัย

โครงสร้างการเมืองแบบลูกผสม ผลลัพธ์เชิงโครงสร้างของการบรรจบ

จากการสังเคราะห์วรรณกรรมด้านการเมืองอุปถัมภ์ การเมืองดิจิทัล และแนวคิด Institutional Logics ผู้เขียนพัฒนา “ตรรกะการเมืองแบบผสมผสาน” (Hybrid Political Logic) เพื่อใช้อธิบายในการปรับเปลี่ยนของระบบอุปถัมภ์ภายใต้สังคมแพลตฟอร์ม ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตรรกะการเมืองแบบผสมผสานการปรับเปลี่ยนระบบอุปถัมภ์ในสังคมแพลตฟอร์ม

ภาพดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การเมืองดิจิทัลมิได้เข้ามาแทนที่ระบบอุปถัมภ์แบบดั้งเดิม หากแต่ทำให้ตรรกะอุปถัมภ์ (patronage logic) และตรรกะแพลตฟอร์ม (platform logic) ทำงานร่วมกันในภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์ทางการเมืองรูปแบบใหม่ ซึ่งผู้เขียนเรียกว่า “ตรรกะการเมืองแบบผสมผสาน” (Hybrid Political Logic) โดยมี “การเมืองอุปถัมภ์เชิงดิจิทัล” (Digital Patronage Politics) เป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญของการหมุนเวียนอำนาจ ความชอบธรรม และการระดมการสนับสนุนในสังคมแพลตฟอร์ม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ตรรกะอุปถัมภ์ เป็นฐานความสัมพันธ์ทางการเมืองแบบดั้งเดิมที่ตั้งอยู่บนความภักดี (loyalty) ความสัมพันธ์เชิงลำดับชั้น (hierarchy) การเป็นตัวกลางทางการเมือง (brokerage) และการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ (reciprocal exchange) โดยระบบดังกล่าวเคยทำงานผ่านห้วคະແນน เครือญาติ และเครือข่ายบ้านใหญ่ในพื้นที่ทางการเมืองแบบดั้งเดิม

2. ตรรกะแพลตฟอร์ม หมายถึง ตรรกะการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านการมองเห็น (visibility) การมีส่วนร่วม (engagement) การไหลเวียนของข้อมูล และการจัดลำดับการมองเห็นโดยอัลกอริทึมของแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งส่งผลให้การเมืองร่วมสมัยถูกขับเคลื่อนผ่าน TikTok, Facebook, YouTube และแพลตฟอร์มดิจิทัลอื่น ๆ มากขึ้น

3. อินฟลูเอนเซอร์ทางการเมืองทำหน้าที่เป็น “ตัวกลางอำนาจดิจิทัล” (digital political intermediaries) ที่เชื่อมโยงตรรกะอุปถัมภ์เข้ากับตรรกะแพลตฟอร์ม โดยอาศัยทุนเชิงสัญลักษณ์ดิจิทัล (digital symbolic capital) การสร้างความสัมพันธ์เชิงอารมณ์ และการกำหนดกรอบการรับรู้ทางการเมืองของผู้ติดตาม

4. ตรรกะการเมืองแบบผสมผสาน (Hybrid Political Logic) ผลจากการบรรจบของตรรกะอุปถัมภ์และตรรกะแพลตฟอร์มก่อให้เกิด “ตรรกะการเมืองแบบผสมผสาน” ซึ่งทำงานผ่าน 4 ตรรกะย่อย ได้แก่ 1) ตรรกะของความชอบธรรมทางการเมือง (Logic of Legitimacy) ความชอบธรรมทางการเมืองถูกสร้างผ่านทั้งเครือข่ายอุปถัมภ์ดั้งเดิมและการมองเห็นบนแพลตฟอร์มดิจิทัล 2) ตรรกะของการระดมการสนับสนุน (Logic of Mobilization) การระดมการสนับสนุนทางการเมืองเกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างห้วคະແນน เครือข่ายชุมชน และการมีส่วนร่วมบนแพลตฟอร์มดิจิทัล (digital engagement) 3) ตรรกะของการเป็นตัวกลางทางการเมือง (Logic of Brokerage) อินฟลูเอนเซอร์ทางการเมืองทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงนักการเมือง พรรคการเมือง และประชาชนภายใต้สังคมแพลตฟอร์ม และ 4) ตรรกะของการหมุนเวียนทุนเชิงสัญลักษณ์ (Logic of Symbolic Circulation) ทุนเชิงสัญลักษณ์ดิจิทัลสามารถสะสม หมุนเวียน ขยายตัวผ่านการใช้งานร่วมกันระหว่างนักการเมืองและอินฟลูเอนเซอร์ทางการเมือง

5. การเมืองอุปถัมภ์เชิงดิจิทัล (Digital Patronage Politics) คือ กลไกขับเคลื่อนของ Hybrid Political Logic ซึ่งทำให้การเมืองอุปถัมภ์สามารถดำรงอยู่และปรับตัวในสังคมแพลตฟอร์ม ผ่านการ endorse ทางการเมือง การร่วม Live streaming การสร้างเครือข่ายการเมืองออนไลน์ และการระดมการสนับสนุนผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล

6. การปรับเปลี่ยนระบบอุปถัมภ์ในสังคมแพลตฟอร์ม (Reconfiguration of Patronage in Platform Society) ซึ่งไม่ได้หมายถึงการล่มสลายของระบบอุปถัมภ์เดิม หากแต่เป็นการเปลี่ยนรูปของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ให้ทำงานผ่านเครือข่ายดิจิทัล การมองเห็นบนแพลตฟอร์ม และการเมืองเชิงอารมณ์ในโลกออนไลน์มากขึ้น

สรุป

บทความเรื่อง “ตรรกะการเมืองแบบผสมผสาน: การเปลี่ยนผ่านของระบบอุปถัมภ์ในสังคมแพลตฟอร์ม” ชี้ให้เห็นว่า การเมืองดิจิทัลมิได้เข้ามาแทนที่ระบบอุปถัมภ์แบบดั้งเดิมของการเมืองไทย หากแต่ทำให้ “ตรรกะอุปถัมภ์” และ “ตรรกะแพลตฟอร์ม” ทำงานร่วมกันภายใต้ความสัมพันธ์ทางการเมืองรูปแบบใหม่ในสังคมแพลตฟอร์ม ผลการศึกษาพบว่า การปรับเปลี่ยนของระบบอุปถัมภ์เกิดขึ้นผ่าน 4 มิติสำคัญ ได้แก่ 1) การเปลี่ยนฐานความสัมพันธ์ทางการเมืองจากความใกล้ชิดเชิงพื้นที่ไปสู่ความสัมพันธ์บนแพลตฟอร์ม 2) การเปลี่ยนกลไกการระดมการสนับสนุนจากเครือข่ายชุมชนสู่การมีส่วนร่วมเชิงดิจิทัล 3) การเปลี่ยนฐานอำนาจและความชอบธรรมจากสถานะทางสังคมสู่ทุนเชิงสัญลักษณ์ดิจิทัล และ 4) การขยายเครือข่ายอิทธิพลจากระดับพื้นที่สู่เครือข่ายข้ามพื้นที่บนแพลตฟอร์ม นอกจากนี้ อินฟลูเอนเซอร์ทางการเมืองยังมีบทบาทสำคัญในฐานะ “ตัวกลางอำนาจดิจิทัล” ที่เชื่อมโยงนักการเมือง พรรคการเมือง และประชาชนผ่านกลไกของการมองเห็น การมีส่วนร่วม และการสร้างความหมายทางการเมืองบนแพลตฟอร์ม จากการสังเคราะห์เชิงแนวคิด บทความนี้เสนอ “ตรรกะการเมืองแบบผสมผสาน” (Hybrid Political

Logic) เพื่ออธิบายการทำงานร่วมกันระหว่างพรรคอุปถัมภ์และพรรคแพลตฟอร์ม ผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “การเมืองอุปถัมภ์เชิงดิจิทัล” (Digital Patronage Politics) อันเป็นกลไกสำคัญในการจัดระเบียบอำนาจทางการเมืองภายใต้สังคมแพลตฟอร์มร่วมสมัย ในเชิงวิชาการ บทความนี้ได้ช่วยเชื่อมโยงวรรณกรรมทางด้านการเมืองอุปถัมภ์ การเมืองดิจิทัล และพรรคเชิงสถาบันเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งเสนอกรอบอธิบายใหม่สำหรับทำความเข้าใจพลวัตของการเมืองไทยในยุคดิจิทัล สำหรับการศึกษาต่อไป ควรให้ความสำคัญกับบทบาทของแพลตฟอร์มดิจิทัลในฐานะโครงสร้างอำนาจทางการเมือง รวมถึงศึกษาบทบาทของอินฟลูเอนเซอร์ทางการเมืองในฐานะตัวกลางอำนาจและกำหนดการรับรู้ทางการเมืองในระดับพื้นที่และระดับชาติ นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนาและทดสอบโมเดล Hybrid Political Logic ในเชิงประจักษ์ ทั้งในบริบทการเลือกตั้งระดับชาติ การเมืองท้องถิ่น และการเคลื่อนไหวทางการเมืองบนแพลตฟอร์ม เพื่อขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับการเมืองอุปถัมภ์เชิงดิจิทัลในสังคมร่วมสมัยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ฐานเศรษฐกิจ. (2566). TikTok กับความสำเร็จของก้าวไกล ใช้สื่อถูกกลุ่มเป้าหมายนำชัยลอยลำ. เรียกใช้เมื่อ 19 พฤษภาคม 2569 จาก <https://shorturl.asia/vsjSz>
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2547). การเมืองท้องถิ่นและอำนาจบ้านใหญ่ในสังคมไทย. วารสารฟ้าเดียวกัน, 2(3), 104-124.
- บัณฑิต จันทรโรจนกิจ. (2563). การเมืองไทยร่วมสมัย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2549). การต่อสู้ของทุนไทย 2 การเมือง วัฒนธรรม เพื่อความอยู่รอด. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- มติชน. (2566). บ้านใหญ่वलบ้านใหม่ ยื้อ-ยุต 10 ส.ส.ชลบุรี. เรียกใช้เมื่อ 19 พฤษภาคม 2569 จาก <https://shorturl.asia/4YwmQ>
- ศุทธิกานต์ มีจัน. (2568). การเมืองและพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 : กรณีศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 23(2), 112-143.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2546). สองนคราประชาธิปไตย: แนวทางปฏิรูป การเมือง เศรษฐกิจ เพื่อประชาธิปไตย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: คบไฟ.
- Abidin, C. (2018). Internet celebrity: Understanding fame online. USA: Emerald Publishing Limited.
- Castells, M. (2012). Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age. (2nd ed.). Oxford, UK: Polity Press.
- _____. (2010). The rise of the network society. Oxford, UK: Polity Press.
- Chadwick, A. (2017). The hybrid media system: Politics and power. (2nd ed.). Oxford, UK: Oxford University Press.
- Couldry, N. & Hepp, A. (2016). The mediated construction of reality. Oxford, UK: Polity Press.
- Driessens, O. (2013). Celebrity capital: Redefining celebrity using field theory. Theory and Society, 42, 543-560. <https://doi.org/10.1007/s11186-013-9202-3>
- Friedland, R. & Alford, R. R. (1991). Bringing society back in: Symbols, practices, and institutional contradictions. In W. W. Powell & P. J. DiMaggio (Eds.), The new institutionalism in organizational analysis (pp. 232-263). Chicago, IL: The University of Chicago Press.

- Goodwin, A. et al. (2023). Political Relational Influencers: The Mobilization of Social Media Influencers in the Political Arena. *International Journal of Communication*, 17, 1613-1633. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/18987>
- Hicken, A. (2011). Clientelism. *Annual Review of Political Science*, 14, 289-310. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.031908.220508>
- iLaw. (2023). รวมผลเลือกตั้ง 66 พลิกโฉม ปิดตำนานบ้านใหญ่-ตระกูลการเมือง. Retrieved May 19, 2026, from <https://www.ilaw.or.th/articles/5987>
- Loader, B. D. & Mercea, D. . (2011). Networking democracy? Social media innovations in participatory politics. *Information, Communication & Society*, 14, 757-769. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2011.592648>
- Marwick, A. E. (2015). Instafame: Luxury selfies in the attention economy. *Public Culture*, 27(1), 137-160.
- McCargo, D. & Pathmanand, U. (2005). *The Thaksinization of Thailand*. United Kingdom: NIAS Press.
- Nation TV. (2566). “ตระกูลบ้านใหญ่”แรง”ส่ง”หรือ”จุด”พรรคการเมืองชนะศึก”เลือกตั้ง 66”. Retrieved May 19, 2026, from <https://www.nationtv.tv/news/scoop/378904268>
- Nishizaki, Y. (2011). *Political authority and provincial identity in Thailand: The making of Banharn-buri*. United States of America: Cornell University Press.
- Papacharissi, Z. (2015). *Affective publics: Sentiment, technology, and politics*. New York: Oxford University Press.
- Scott, J. C. (1972). Patron-client politics and political change in Southeast Asia. *American Political Science Review*, 66(1), 91-113.
- Sinpeng, A. (2025). Persisting Patronage: Challenges to Breaking Gender Barriers in Thai Elections. *Asian Journal of Comparative Politics*, 44(2), 270-291.
- _____. (2021). Hashtag activism: social media and the #FreeYouth protests in Thailand. *Critical Asian Studies*, 53(2), 192-205.
- _____. (2024). Social media and the DIY politics in Thailand’s 2023 election. *Pacific Affairs*, 97(1), 99-116.
- Spring News. (2023). ถอดสูตรความสำเร็จ “พรรคก้าวไกล” TikTok ยอดติดตาม-ยอดวิวพุ่งในเลือกตั้ง 66. Retrieved May 19, 2026, from <https://shorturl.asia/XZMxC>
- Stokes, S. C. et al. (2012). *Brokers, voters, and clientelism: The puzzle of distributive politics*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Thai PBS. (2026). Gen Z - กระสุน “บ้านใหญ่” ตัวแปรสมการ “ชิงธง” ตั้งรัฐบาลใหม่. Retrieved May 19, 2026, from <https://www.thaipbs.or.th/news/content/501000>
- The 101 World. (2025). การเลือกตั้ง อบจ. 2568 การเมืองท้องถิ่นยังเหมือนเดิม. Retrieved May 19, 2026, from <https://www.the101.world/nuttakorn-pao-results-2025/>
- Thompson, J. B. (1983). *Language and symbolic power*. Cambridge: Polity Press.
- Thornton, P. H. et al. (2012). *The institutional logics perspective: A new approach to culture, structure, and process*. Oxford, UK: Oxford University Press.

- Vaccari, C. & Valeriani, A. (2021). *Outside the bubble: Social media and political participation in Western democracies*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Dijck, V. et al. (2018). *The Platform Society: Public Values in a Connective World*. Oxford, UK: Oxford University Press.